

(א) לעיל פ"ג, ט' כחצות לה. [ג] סנהדרין ע"ט: פד' א'. (א) לעיל יג: ד' (ד) [שבת ע"ג: א]. (ב) רש"י א' ו' ע"ן רש"ל לפי פי' התוס' גי' הגמרה, (ג) [ד"ה א"ש].

גליון הש"ס

גמ' ופתקה לזוירא. ע"י מו"ק דף י"ב ע"ב ברש"י ד"ה למוי:

מוסף רש"י

מכה אדם ומכה בהמה. מכה ומכה שלמנה ומכה אדם לא יקנס אלא יומם, הקנס פטור ממון ומכה אדם לחיוב ממון דמכה בהמה, מה מכה בהמה אין לך בו חילוק לחיוב אף מכה אדם אין לך בו חילוק לפטור, מכה בהמה לעולם חייב, דלמיתין (לעיל כ"ו): פלע מתח פלע לחיוב על השוגג כמזיד ואולם כלין (כתובות ה"ה). לכן הוקש בהאי קרא מכה בהמה ושלמנה ומכה אדם יומם, ומשמע בבהמה חייב ממון ובלאדם פטור ממון, דמתיב בהמה ושלמנה ולא אדם, והקש לך הכתוב פטור משלמין על אדם לחיוב משלמין על בהמה (סנהדרין ע"ט). לחיוב מחבירין, אין זו מיתה מדרה ע"ה (כתובות לה). דרך עלייה. שם הכונה בהבנת יד או שחטבו כתירו ומלמטה למעלה (שם) דרך עלייה לא שייך לתמי גבי בהמה, אלא משום דלאס' אשכחן ביה חילוק בבורג בשוגג, דרך ירידה חייב גולת אבל דרך עלייה כהנימוך יד פטור מנגולת, דמתיב (מגבל לה) ויפל עליו וימות, דרך פהלה בעינן (סנהדרין ע"ט) וכתיב"ו (כתובות לה). לפטורין ממון, לומר לא חילקת בו שום ד' להיפטר מן משלמין אלא בכל דמיין הוא דלמתיב דרעינן כל טקין (לעיל כ"ו): מפשע תחת פלע לחייב על השוגג כמזיד ועל האדם כלין, ומכה בהמה טק הוא (סנהדרין ע"ט). אף מכה אדם, אין לך פטור משלמין הכתוב בו חילוק לשום ד' שמתחייב ממון, אלא כל שעה פטור ממון, בין בשוגג ואין מתחייב דפטור ממיטה, בין במזיד ומתחייב דמיתה (שם). דהו שנים רודפים אחר אדם, שני שורים על שני אדם שהו רודפין אחר שור של אדם אחד (לעיל י"ג).

רבינו הנגאל

ופרקי שורו דומיא דיריה מה הוא דקבעי ליה, פ"י מתחבין להדליק את הגויש שצריך לאפרו, כך השור מדליק את הגויש בכונה, שצריך לאפרו לאיגודורי ביה, ומנא ידעינן שכן כונה השור, דחזינן ליה לכתב דקלייה קא מיגודר בקיטמיה, פ"י חנוכה, למעלה בית

המניח פרק שלישי בבא קמא

לה.

עין משפט
נר מצוה

צו א מיי' פ"ו מהל' חובל ומזיק הלכה א סמג ע"ן טו"ש ע"י ח"מ ס' שעת קטיף א: צו ב מיי' פ"ח מהל' נערה בחולה ה"ל יג ופ"ג מהל' גניבה ה"ל א ופ"ד מהל' חובל ומזיק הלכה ה סמג ע"ן ע טו"ש ע"י ח"מ ס' חבג סעיף ד: צו ג מיי' פ"ט מהל' מקו ממון הלכה ו סמג ע"ן טו"ש ע"י ח"מ סימן ט סעיף א: צו ד מיי' שס ה"ל ז טו"ש ע"י ח"מ ס' טע"ז סעי' ב:

תורה אור השלם

1. ומכה בהמה ישלמנה ומכה אדם יומת: ויקרא כד כב

רבינו הנגאל (המשך)

הבליעה קרוב לשנים. פתק לזוירא, פתחן הקנינים. ואקשי' על האי סבא, מחני' דקתני שורו שבייש ואפי' דנתחבון לבייש, דומיא דאדם מה אדם אינו חייב בבשת עד שיתחבון לבייש, ואוקימתא למתני' שורו דומיא דיריה, שורו דכוונתו לבייש היכי משכחת לה. ופרקי אפי' דלא אשכחן כוונה לבהמה לבייש אשכחן ליה כוונה להזיק, ואמר מר כיוון שנתחבון להזיק אפי' שלא נתחבון לבייש חייב, לגבי בהמתו כי האי גוונא פטור מן הבשת. רבא אמר מתני' כולה בשוגג וכדתנא דבי חזקיה כו', ופשוטה היא, ומיסקמא בשורו דומיא דיריה (א) מה שורו בלא מתחבין אף הוא בלא כוונה, דהא שוגג הוא דאמי' מחני' דתנין בשבת כל המקלקלין פטורין ואפי' חובל ומבעיר, חזין מובל דצריך לכלבו ומבעיר דצריך לאפרו כדאמר'. מחני'. שור שהיה רודף אחר שור אחר, זה אומ' שורך הזיק והלה אומ' לא כי אלא בסלע לקח, המוציא מחבירו עליו הראיה כו'.

(א) אולי י"ל אהו דומיא לשורו.

אף הוא נמי דלא קבעי. לאפרו ומקלקל הוא וקתני פטור מתשלומין. אלמא חיוב מיתה איכא: אף שורו דקבעי ליה. לאו דוקא דלפי' לא בעי ליה נמי חייב לשלם אלא על כרחיה מרזייהו בחדא מילתא מוקמינן האי לחיובא והאי לפטורא דהכי משמע מתני' דבמקום שזה חייב זה פטור דלי שורו בלא קבעי ליה לא מתוך י"ש חייב על מעשה שורו ופטור על מעשה עגמו דהא איכו בללא בעי ליה מחייב בתשלומין: צבור פקת. שהשור חכם: ומנא ידעינן. דלהכי איכין דלצטרין לאשמעינן מתני' דלע"ג דמריה כי האי גוונא מפטר בתשלומין הוי שור חייב דאי מסתמא אפי' מריה נמי מיחייב אי לא ידעינן ביה דלצריך לאפרו ואין כאן י"ש חייב על מעשה שורו ופטור על מעשה עגמו: חניניה. סיני: ופסקיה לגוייטא. דחף כסוי הכלי שהשכר בתוכו: שורו. דפטור דומיא לחיובא דידיה הוי משכחת לה הו לחיובא דידיה לימא אלא צממחין לבייש ושור אין זו דעת להתחבין לצושת: ומשני משכחת לה כגון שנתחבון השור להזיק. דגבי אדם כי האי גוונא מחייב צבורא דלמך מר כו': רבא אמר. לעולם מתני' בללא קבעי ליה לאפרו והאי דפטור מתשלומין לאו משום דליהו ביה חיוב מיתה דהא מתני' אפי' בשוגג נמי דליכא חיוב מיתה מיתוקמא דפטור מתשלומין דמתיב די חוקיה: מכה נפש בהמה ושלמנה ומכה אדם יומת. והקשו יחד דמה מכה בהמה לעולם משלם אפי' בשוגג כדאמר' (לעיל דף כ"ו). אדם מועד לעולם אף מכה אדם דפטריה קרא מתשלומין דמתיב דמתיב פטור ואפילו בשוגג הואיל ובמזיד שייכא מיתה: דרך עלייה. שהרגו כלאחר יד דכרימו הגרזן דקיימא לן (מס' דף ז'): דפטור מנגולת אפי' פטור מתשלומין הלכן גבי חילול שבת נמי אפי' בשוגג פטור מלשלם: ה"ג הכי קאמר

בין דמתיב נידון כנפשו. והכי דמי בצריך לאפרו השתא דשוגג פטור: מתני' והוק. הנרדף: בסלע לקח. מתחבך היה בסלע ולקח: היו שנים רודפין אחר אחד. ושלשתן של שלשה בני אדם: שניהם

לאשמעינן שור דומיא דאדם דבעי' שיתחבין לבייש דאילו מתחבין להזיק שור דומיא דבהמה דלא חילוק להא לא אצטרין דהא תנן בהחובל (למקן דף פ"ה). דשור פטור בכל ארבעה דברים וסתם שור הוא קרן שמתחבין להזיק וא"כ ע"כ שורו דומיא דידיה שמתחבין לבייש זה א"כ ששור אין מתחבין לבייש ועל כרחך אית לן למימר הוא דומיא דשורו וקמ"ל דלא בעינן מתחבין לבייש ומשני לעולם שורו דומיא דידיה שמתחבין וקמ"ל שיכול להיות ששורו דומיא דידיה וא"כ דידיה לא בעינן שיתחבין לבייש שזה אי אפשר להיות בשור: מתני' בשוגג. פי' בקונט' דרבא מוקי מתניתין דלא בעי לאפרו ופטור מאותו טעם ששוגג פטור ואין הלשון משמע כן ועוד דלא דמי לשוגג שיש בו איסור מלאכה אבל כאן אין איסור מלאכה אלא י"ל מתני' בשוגג דבהא מלתא אשמעינן הוא דומיא דשורו מה שורו בשוגג אף הוא בשוגג ואפילו הכי פטור מדתנא דבי חזקיה:

מכה אדם ומכה בהמה. תימה דברים הנחנקין (סנהדרין דף פ"ד): מוקי האי קרא דתנא דבי חזקיה במכה אצו וע"ג דבמסקנא נקפא לן חצורה מאם אינו ענין לנפש בהמה מהם מפיק מיניה הם דמותר להקיז דם לאצו ומה שייך כאן לחלק בין דרך ירידה לדרך עלייה וי"ל דמייירי בין במכה אצו בין במכה חצירו במכה אצו מדמתיב הכאה סתם ולא כתיב ומת ובמכה חצירו דבר הלמד מענינו דומיא דקרא דלעיל מיניה איש כי יכה כל נפש אדם דמייירי צרוח כדמוכח בפרק יואל דופן (נה דף מד: וע"ה) ולדדיים מייירי לענין חצירו במיתה ולענין אצו בחצורה בעלמא ויבין דככולהו מייירי קרא גמרינן שפיר ממכה בהמה: בין בשוגג בין במזיד. ג' עניני ממון איירי תנא דבי חזקיה בין בשוגג בין במזיד איירי ממון אחר דהיינו מיתה ופקא לן מינה דחייבי מיתות שוגגים פטורים [מתשלומין] משום דלא חלקת דלהכי מיייתי לה בשמעתינן ובלאו נערוה (כתובות דף נ"ה). ולענין זה אית להו לכ"ע הקיפא דתנא דבי חזקיה כדאמרין בפ' אלו נערוה ומי איכא למאן דלית להו דתנא דבי חזקיה אבל בין מתחבין לשאינו מתחבין לאו בממון אחר דמתיב מיתה איירי דמקל ודומר משוגג נקפא אלא לפטור מדמי הנהרג לאפוקי מדרכי דרריש במתחבין להרוג זה והרג זה ונתת נפש תחת נפש ממון וקמ"ל תנא דבי חזקיה דכיון שנתחבין פטור הכי נמי שאין מתחבין פטור ואהכי מיייתי לה בפרק הנשרפין (סנהדרין דף ע"ט): וצין דרך ירידה לדרך עליוה אתא כמו דדרך עליוה לא ניתן שגגתו לכפרה דלא שקלינן מיניה ממנוה למפטריה הכי נמי דרך ירידתו אפי' שניתנה שגגתו לכפרה ולפטור מזיד אצטרין ויש טועים לומר דלפטור שוגג דרך עליוה כמו דרך ירידה אצטרין אבל בפרק אלו נערוה (כתובות דף נ"ה). וע"ה בשמעתינן דלא יהיה אסון מוכיח סוגיא כדפרשינן: ואת

ועי"ל דלפי' במקלקל גמור משכחת לה דהיא זריכה לגופה כגון חובל באיסורי הנאה שצבור שיכול ליהנות ליתן לכלבו וכן מצעיר באיסורי הנאה שצבור שיכול לצלל בו קדירה וא"ת ורבי יוחנן מאי טעמא דלא מחייב מקלקל גמור דהא טעמא דמקלקלין פטורין היינו משום דבעינן מלאכת מחשבת כדמוכח בספ"ק דחגיגה (דף י"ו): ולענין חצורה לא חיישינן אמלאכת מחשבת כדמוכח בספ"ק ספק אכל (כרימות דף י"ט): דלמך הנח לחצורה הואיל ומקלקל חייב מתעסק נמי מחייב ומתעסק לא מפטר אלא מטעם מלאכת מחשבת וי"ל נהי דלא בעינן מלאכת מחשבת מיהו כיון דגמרינן ממילה והמצערת בת כהן לא מחייבינן אלא דומיא דהנהו דלא הוי מקלקל גמור אלא תקון צמקת ור' אבהו נהי דלורך מלוא לא משוי ליה תקון מ"מ זריכה לגופה משוי ליה מה שהוא לריך למלוא וא"ת לריך לכלבו ולאפרו הוי חשיב זריכה לגופה מ"ש מחופר גומא ואין לריך אלא לפרה (ז) וי"ל דלא דמי דהכא לריך הוא לנטילת נשמה דהיינו דם כי דם הוא הנפש כדי לתת לכלבו ומצעיר נמי להצערה כדי לעשות אפר כמו מצעיר לצלל קדירה ולא דמי לחופר גומא דממילא ואין נהנה כלל ממנו וא"ת הא דלמך צפ"ק דיבמות (דף ק"ו): דלצטרין קרא למיטר הצערת בת כהן משום דהו ס"ד למשרי מקל וחומר דעבודה דלחיא שבת תיפוק ליה לוי לא כתיב הצערת בת כהן הוה שרינן כל המקלקלין בהצערה וי"ל דהתם כר' יהודה דחשיב ליה תקון: מכה שורו ד"א קבעי ליה. משמע דלא פריך אלא אליבא דר' יוחנן ותימה דלר' אבהו נמי תקשה מה שורו דלא לריך לגופו כו' ואם נאלמר דרבי אבהו מחייב במקלקל גמור ולא בעי זריכה לגופה א"ש: נתחבון לבייש היכי משכחת לה. תימה כיון דלא אסיק

אדעתיה נתחבון להזיק אפילו הוא דומיא דשורו נמי תקשה ליה דשור ליה כוונה ובלאדם בעי כוונה וי"ל דאי אמרת הוא דומיא דשורו אז משמע שפיר כוונתו להזיק ובלא להשמיענו דלא בעינן כוונה לבייש אלא להזיק דשורו אבל שור דומיא דידיה משמע כוונה דשכיח טפי בלאדם מצבור דהיינו כוונה דידיה לבייש ואתא לאשמעינן שור דומיא דאדם דבעי' שיתחבין להזיק שור דומיא דבהמה דלא חילוק להא לא אצטרין דהא תנן בהחובל (למקן דף פ"ה). דשור פטור בכל ארבעה דברים וסתם שור הוא קרן שמתחבין להזיק וא"כ ע"כ שורו דומיא דידיה שמתחבין לבייש זה א"כ ששור אין מתחבין לבייש ועל כרחך אית לן למימר הוא דומיא דשורו וקמ"ל דלא בעינן מתחבין לבייש ומשני לעולם שורו דומיא דידיה שמתחבין וקמ"ל שיכול להיות ששורו דומיא דידיה וא"כ דידיה לא בעינן שיתחבין לבייש שזה אי אפשר להיות בשור: מתני' בשוגג. פי' בקונט' דרבא מוקי מתניתין דלא בעי לאפרו ופטור מאותו טעם ששוגג פטור ואין הלשון משמע כן ועוד דלא דמי לשוגג שיש בו איסור מלאכה אבל כאן אין איסור מלאכה אלא י"ל מתני' בשוגג דבהא מלתא אשמעינן הוא דומיא דשורו מה שורו בשוגג אף הוא בשוגג ואפילו הכי פטור מדתנא דבי חזקיה: מכה אדם ומכה בהמה. תימה דברים הנחנקין (סנהדרין דף פ"ד): מוקי האי קרא דתנא דבי חזקיה במכה אצו וע"ג דבמסקנא נקפא לן חצורה מאם אינו ענין לנפש בהמה מהם מפיק מיניה הם דמותר להקיז דם לאצו ומה שייך כאן לחלק בין דרך ירידה לדרך עלייה וי"ל דמייירי בין במכה אצו בין במכה חצירו במכה אצו מדמתיב הכאה סתם ולא כתיב ומת ובמכה חצירו דבר הלמד מענינו דומיא דקרא דלעיל מיניה איש כי יכה כל נפש אדם דמייירי צרוח כדמוכח בפרק יואל דופן (נה דף מד: וע"ה) ולדדיים מייירי לענין חצירו במיתה ולענין אצו בחצורה בעלמא ויבין דככולהו מייירי קרא גמרינן שפיר ממכה בהמה: בין בשוגג בין במזיד. ג' עניני ממון איירי תנא דבי חזקיה בין בשוגג בין במזיד איירי ממון אחר דהיינו מיתה ופקא לן מינה דחייבי מיתות שוגגים פטורים [מתשלומין] משום דלא חלקת דלהכי מיייתי לה בשמעתינן ובלאו נערוה (כתובות דף נ"ה). ולענין זה אית להו לכ"ע הקיפא דתנא דבי חזקיה כדאמרין בפ' אלו נערוה ומי איכא למאן דלית להו דתנא דבי חזקיה אבל בין מתחבין לשאינו מתחבין לאו בממון אחר דמתיב מיתה איירי דמקל ודומר משוגג נקפא אלא לפטור מדמי הנהרג לאפוקי מדרכי דרריש במתחבין להרוג זה והרג זה ונתת נפש תחת נפש ממון וקמ"ל תנא דבי חזקיה דכיון שנתחבין פטור הכי נמי שאין מתחבין פטור ואהכי מיייתי לה בפרק הנשרפין (סנהדרין דף ע"ט): וצין דרך ירידה לדרך עליוה אתא כמו דדרך עליוה לא ניתן שגגתו לכפרה דלא שקלינן מיניה ממנוה למפטריה הכי נמי דרך ירידתו אפי' שניתנה שגגתו לכפרה ולפטור מזיד אצטרין ויש טועים לומר דלפטור שוגג דרך עליוה כמו דרך ירידה אצטרין אבל בפרק אלו נערוה (כתובות דף נ"ה). וע"ה בשמעתינן דלא יהיה אסון מוכיח סוגיא כדפרשינן: ואת

